

POSLEDNÍ VLAK DO ISTANBULU

Ayşe Kulinová

HOST

*Mezinárodní bestseller oblíbené turecké
autorky plný odvahy, lásky a dobrodružství*

ANKARA

1941

*zatímco vy v noci spíte
já trpělivě splétám uzlík po uzlíku...*

TEKIN GÖNENÇ

Když Macit odcházel z domu, upozornil Sabihu, že se vrátí pozdě, ale jako dobře vychovaný člověk stejně po osmé večer zneklidněl. Omluvil se ze zasedací místnosti, přešel do své kanceláře, vytočil číslo na klapajícím ciferníku černého telefonu a čekal. „Dnes večer máme opět poradu,“ řekl, když uslyšel Sabihin hlas, „nečekejte mě k večeři.“

„Zase tu nebudeš, Macite,“ odpověděla jeho žena mrzutě, „už skoro tři týdny jsme nevečeřeli pohromadě... To tam u vás nikoho doma nečeká žena a děti, miláčku?“

„Německá armáda stojí na bulharských hranicích. O čem to proboha mluvíš? Ach, ty ženy!“ povzdechl si Macit a zavěsil.

Jeho manželka byla stejná jako jeho matka. Zaběhnutý domácí pořádek a společné stolování měly pro řádné hospodyně přednost i před válkou. Atatürk se zbytečně snažil vést ženy k profesnímu životu, pomyslel si. Ty naše mohou být jen matkami nebo manželkami! Manželkami? Macitovi zacukalo v koutcích úst. Tomu, že Sabiha přenechala péči o jejich dceru chůvě, se příliš nedivil, ale její měsíce trvající manželská vlažnost mu začala vadit. Zprvu její chlad považoval za protest proti poradám trvajícím až do ranních hodin a rozčilovalo ho to. Jaké má právo se na něj zlobit, že hodně pracuje a vrací se

pozdě v noci? Copak to byl on, kdo vyvolal válku? On snad pořádá porady táhnoucí se až do rána? Co kdyby se ocitli ve válce, která žena by ještě kdy spatřila svého manžela?

Takto Macit uvažoval, ale přitom si ve skrytu duše uvědomoval, že postoj jeho ženy není jen pouhý vrtoch. Zdálo se, že se Sabiha ocitla na pokraji krize. Mladou ženu, která za hezkého počasí milovala pikniky v přírodě, chodila na dostihy a za deštivých dnů ráda hrála karty, od určité doby nic nebavilo. Když Macit přicházel domů, jeho manželka už dávno spala. Jakmile si lehl vedle ní a chtěl ji obejmout, obracela se na druhou stranu. Ve výjimečných případech, kdy se jim podařilo ulehnout společně, měla vždy pohotově výmluvu, aby mohla hned spát. Bylo jasné, že má nějaký problém, ale pro krizi nebyl zrovna nejvhodnější čas. Jak se jí Macit při tom vražedném pracovním tempu mohl věnovat? Když už porady nákrásně skončily před půlnocí, druhý den začínaly v sedm ráno.

Už dlouho nežili v jen tak lečjaké době. Turecko bylo mezi dvěma ohni. Na jedné straně stálo nekonečné naléhání Anglie, která sledovala pouze své vlastní zájmy a naléhala na Turecko, aby vstoupilo do války, na druhé straně výhrůžný postoj Německa, a jako by to nestačilo, byla tu ještě skrytá hrozba Ruska lačnického po Karsu, Ardahanu a úžinách Bosporu a Dardanely, která nad Tureckem visela jako Damoklův meč... Už dva roky trvající noční můra, u níž nebylo jasné, kdy skončí, bolestný účet, který Rusko Turecku předloží, jakmile jedna ze stran, ať se Turecko připojí ke kterékoliv z nich, prohraje válku...!

Turecký prezident İnönü byl osobně svědkem toho, jakou cenu Turecko zaplatilo za to, že se v první světové válce přidalo k jedné z válčících stran. Proto by obětoval cokoli, aby se dověděl, kdo válku vyhraje a ke komu se má přiklonit. Žádný věstec to však nebyl schopen předpovědět. Věštění z křišťálové

koule tak zůstávalo na vyjednávacím týmu ministerstva zahraničí a generálního štábu, které se na nekonečných poradách snažily vyhodnocovat každé slovo, každý krok, aby nahlédly do budoucnosti.

Macit byl hrdý, že k tomuto týmu patřil. Jenže od té doby, co Itálie zaútočila na Řecko, se kruh kolem Turecka zužoval a nervozita nepostihovala jen vládní úředníky, ale přenášela se i na jejich rodiny.

Ankara se opět připravovala na horké léto.

Ve čtyřicátých letech bylo počasí v jednotlivých ročních obdobích přímo ukázkové: zima dostála svému názvu a přinesla s sebou spoustu sněhu a silný mráz, v létě se zase nedalo vydržet horkem. Už teď bylo jasné, že i toto léto bude žhavé a Ankara se bude zalýkat vedrem.

Asi před týdnem předal německý velvyslanec Von Papen ministerskému předsedovi Hitlerovo poselství. Lidé z vyjednávacího týmu se zatajeným dechem čekali na konec návštěvy.

Macit si dovedl představit, co poselství obsahuje. Na první pohled bylo plné dobrých úmyslů, Hitler v něm Turecku slíboval dodávky nejruznějšího válečného materiálu a posílení turecké suverenity nad Úžinami, avšak mezi řádky dával najevo, že dochází na lámání chleba. „Pokud se k nám nepřidáte, budete si na konci války muset připočíst důsledky rozhodnutí o Úžinách,“ stálo v něm.

Na večerní poradě, která se opět protáhla do rána, İnönü prohlásil: „Němci nám naznačují, že nemáme napínat jejich trpělivost, protože se kdykoliv mohou za našimi zády dohodnout s Rusy. Anglie v této chvíli bojuje v Řecku a v Libyi utrpěla porážku, není schopna nám přijít na pomoc. Proto nemůžeme Němce dráždit. Musíme najít takové řešení, pánové, aby se tak říkajíc vlk nažral a koza zůstala celá.“

To znamenalo zvolit vyčkávací taktiku, neznepřátelit si ani jednu ze stran, chovat se k nim vstřícně, ale neříkat ano ani ne.

Ministerský předseda si hned ráno povolal anglického velvyslance, aby mu vysvětlil, v jak nebezpečné a delikátní situaci se Turecko nachází.

Vstupovalo do nejsložitějšího období druhé světové války. Válečný požár se šířil na všechny strany a oba znepřátelené tábory očekávaly, že se k nim Turecko přidá.

Macit vešel do své kanceláře, ve spěchu si zapálil cigaretu, dvakrát zhluboka potáhl, zhasil ji v křišťálovém popelníku a vrátil se do zasedací místnosti. Ministr zahraničí a generální sekretář tam nebyli.

„Pan prezident se chtěl osobně seznámit s dnešními závěry,“ řekl ministrův náměstek. „Připravil jsem zprávu. Očekávají vás v paláci.“

Macit se rozběhl do místnosti, která mu byla vyhrazena v prezidentském paláci. V těchto kancelářích pracovali už několik měsíců, aby mohli prezidentovi podávat okamžitá hlášení a dostávat od něj instrukce. Vytáhl ze zásuvky složku s informacemi, které před několika hodinami doplnil, přelétl je očima a vyběhl.

İnönü vypadal za ohromným stolem v křesle s vysokým opěradlem ještě křeččí, drobnější a nervóznější než obvykle. Ředitel jeho kanceláře převzal od Macita složku a podal mu ji. Prezident v ní nervózně listoval, horečně přemýšlel, ale nemluvil. I lidé kolem stolu mlčeli.

„Poslouchali jste dnes pozorně rozhlasové zprávy?“ zeptal se najednou.

„Jistě, pane prezidente. Kolegové dnes sledovali všechny evropské agentury. Naši zprávu jsem před chvílí předal generálnímu sekretáři. Členové našeho týmu zprávy stále sledu-

jí. Soustřeďují se na Bulharsko, každou půlhodinu podávají hlášení.“

„Naši agenti v Bulharsku nás pravidelně informují, ale dosud není jasné, zda se Hitler pustí na jih, nebo zda půjde severním směrem a napadne Sověty,“ přidal se další mladý referent.

Když mladí úředníci odešli, zůstal uvnitř jen Macit. „Díky vám, pane prezidente, byla přijata veškerá opatření, aby na nás nepřeskočila válečná jiskra,“ pravil. „Můžete v klidu odjet do Yalovy. Budeme vás pravidelně informovat.“

Macit zaslechl, jak si prezident mumlá: „Kdybych tak věděl, odkud Němci přijdou.“

Němci se po dohodě s Bulharskem stali sousedy Turecka. Hitler byl teď se svými moderními zbraněmi a silnou armádou přímo za humny. İnönü nevěděl, co Německo udělá, a proto se ho nesmírně bál. Hitler se mohl pokusit zaútočit na Turecko přes Egypt. Mohl také postupovat přes Turecko na Kavkaz. Kam zamíří, netušil kromě Hitlerova vlastního štábu nikdo, a proto muselo být Turecko připraveno na každou eventualitu. Tou nejhorší by byla dohoda Němců s Rusy. Pro Turecko by to znamenalo pohromu.

Macit vyčkal, než si prezident přečte hlášení, a pak se s generálním sekretářem vrátil do zasedací místnosti. Porada se protáhla, protože bylo potřeba přečíst poslední zprávy, vyhodnotit je a zpracovat k předložení prezidentovi. Když se pak Macit po dlouhých hodinách vracel chladivým večerem ankarského léta domů, měl stísněnou náladu. Snaha vyhýbat se válečnému požáru, který zuřil v celém světě, přicházela vládu velice draho.

Doma si ženy ustavičně stěžovaly na neustále se zvyšující ceny. Jsou-li na tom i ankarští úředníci tak špatně, jak těžko se teprve musí žít lidem na venkově! Stát se snažil ulehčit situaci úřednictva levnějším prodejem výrobků státních podniků

a cukru. Protože byl zaveden lístkový systém, aby se zamezilo černému trhu a spekulantství, byly občanské průkazy plné razítek. Přesto však černému trhu nešlo úplně zabránit. Zatímco si spousty chytráků a válečných zbohatlíků plnily kapsy, lidé museli vystačit se suchým chlebem a obilím, jelikož řada základních potravin nebyla k dostání. Byli rozzlobení a unavení.

Prezidentovi, jehož cílem bylo uchránit zemi před vstupem do války, nemělo smysl stížnosti lidí tlumočit. Pro něj jako pro člověka, který si sám prošel válkou a na vlastní kůži zažil její peklo, to bylo druhotné.

Macit si zhluboka povzdechl. Zdálo se jisté, že İnönü zítra do lázní Yalova odjede. Porady tak příští týden nebudou muset trvat tak dlouho, snad se bude vracet domů dřív a zbaví se Sabižiných výčitek.

„Jeden pik.“

„Dvě kára.“

„Pas.“

„Pas... Pardon, čtyři piky.“

Mladé ženy s kartami v rukou zvedly hlavy a pohlédly na Sabihu. Její bledá tvář mírně zčervenala. Sabiha vypadala ve svém fialovém kostýmku jemně a křehce jako šerík.

„Jsi dnes nějaká zamyšlená, děvče,“ řekla Hümeýra. „Co je s tebou?“

„Nic mi není. Na dnešek jsem špatně spala, nedokážu se soustředit. Nemohla by místo mě hrát Nesrin?“

„To snad ne! Dáme si čaj a bude ti líp.“

„Stejně dneska musím odejít před pátou, Hümeýro.“

„Proč?“

„Musím vyzvednout Hülyu z baletu. Končí v pět.“

„To ji nemůže vyzvednout Nanny?“

„Dneska si potřebuje něco zařídit.“

„Ale prosím tě, co si má chuva co zařizovat?“

„Nakupuje před návratem domů. Víš, koncem měsíce se vrací do Anglie.“

„Opravdu? To jsem nevěděla, Sabiho. Proč?“ divila se Belkis.

„Hülya už je velká holka, nemusí za sebou pořád mít chu-
vu,“ vysvětlila jí Sabiha.

„Ale učila ji přece anglicky.“

„Učila ji se učit. Její otec chce, aby byla samostatná a dokázala se postarat sama o sebe.“

Udělal si přestávku na čaj. Sabiha odstrčila židli, vstala a šla do jídelny, kde se podával. Na čaj ani na různé dortíky a pečivo rozložené na stole neměla chuť. Chtěla být jenom co nejdřív venku, na čerstvém vzduchu. Aby se však vyhnula všetečným otázkám kamarádek, vzala si šálek s čajem a dělala, že pije. Mladé ženy se trousily do jídelny a pohybovaly se přitom v rytmu hudby linoucí se z rádia. Vtom hudba ztichla a ozval se hlasatel:

„Pozor, pozor! Rada ministrů přijala na dnešním dopoledním zasedání vedeném ministerským předsedou toto usnesení...“

Ženy se přestaly zajímat o svačinu a seběhly se k rozhlasovému přijímači.

„Mlčte! Poslouchejte!“ vyzvala je Belkis.

Sabiha se s šálkem čaje v ruce postavila blíž k rádiu.

Při poslechu usnesení se jí mírně roztráslы ruce. To, co slyšela, nebylo nic příjemného.

Vojenské jednotky z Trákie se stáhly k Çatalci a začaly se opevňovat. Vláda nařizuje, aby v suterénech všech domů v Istanbulu byly zřízeny kryty. Obyvatelé, kteří mají možnost ubytování ve vnitrozemí, mohou s padesáti kilogramy zavazadel z města odjet.

„To jsou hrozné zprávy. Proboha, vypni to rádio, HümeYRO,“ zvolala Nesrin.

„Počkej, nevypínej to! Co se děje ve Francii...“

„Co je nám do Francie?“ odsekla Nesrin. Sabiha ji zpražila pohledem. Položila šálek na stůl.

„Proč sis nevzala dortík? Nemáš ráda ovocné zákusky od Özena?“ zeptala se jí HümeYra.

„Asi jsem se o víkendu na dostizích trochu nastydla,“ řekla Sabiha. „Je mi špatně od žaludku, nemám vůbec chuť.“

„Edirne se evakuuje,“ řekla Belkis, „slyšely jste?“

„Tak už tu máme válku!“

„Ten můj už je úplně nesnesitelný,“ ozvala se Necla, která moc nešetřila slovy, „nic jiného než ano, ne už z něj nedostanu. Představte si, jaké to bude, když vstoupíme do války.“

Sabiha už tyhle řeči nemohla snášet. Ženy snědly svačinu, jedna po druhé se tiše rozloučily s hostitelkou a odešly.

V Ankaře kvetly šeříky a hyacinty. Vzduchem se vznášela omamná vůně. Pestré trsy květů visící přes ploty zahrad kontrastovaly se Sabižinou stísněnou náladou. Ve svém fialovém kostýmku, který jediný ladil s bouřlivě se rozvíjejícím jarem, se spěšným krokem ubírala k domovu. Hlavou se jí honily tisíce myšlenek. Nejprve v zadumání vrazila do jakéhosi starce, omluvila se, potom zakopla o dlažební kostku a málem upadla.

Sabiha byla nešťastná. Nevěnovala se manželovi, dceři, nestarala se o domácnost. Všechno kolem ní se začínalo hroutit. Dceři se postupně vzdalovala, protože doufala, že bude mít syna, odcizila se muži, který byl zavalen prací, rodičům, kteří byli neustále nemocní, i přátelům, s nimiž si neměla moc co říct. Jako by ji život mýjel. Její manžel byl tak zaměstnaný, že si změny u své ženy vůbec nevšiml. Macit přicházel domů pozdě v noci a jeho žena už spala. Byl to snadný způsob úniku před

manželem. Setkáním s přáteli se v poslední době pod různými záminkami vyhýbala.

Už začínala i lhát, protože Nanny nešla nakupovat a ona nemusela vyzvednout dceru z baletu. Na tom, co řekla Hümeýře, bylo pravdy jen tolik, že Nanny koncem měsíce odjíždí domů. Macit si to totiž přál. Byl toho názoru, že dcera už je velká, chuťvu nepotřebuje a Sabiha by se jí měla víc věnovat.

Sabiha si byla vědoma toho, že svůj život nezvládá. Za všeho mohla ta zatracená válka. A to země zatím vůbec neválčila. Ale stejně kvůli současnému dění ve světě nebylo nic k dostání, nikam se nedalo jezdit, o ničem jiném se nedalo mluvit. Válka jí vzala muže, jako by byl voják. Přitom zpočátku byl jejich život tak šťastný, tak zábavný... Sabize se stýskalo po těch vzdálených dnech před válkou, než se její sestra sebrala a odjela. Ale podle toho, co četla v novinách, co slyšela v rozhlase, musela být za svůj život ještě vděčná. Alespoň byli v bezpečí. Neměli za sebou neustále policii a vojáky. Kolem ní nikdo nemusel nosit žlutou hvězdu jako ocejchovaný osel. Kdo tohle říkal? Musela to být Necla. Ta měla vždycky takováhle ošklivá přirovnání. Sabiha si vzpomněla, že před dvěma týdny při jedné bridžové party svým obvyklým neomaleným, necitlivým způsobem prohlásila: „Ti ubozí Židi musí nosit žlutou nálepku jak ocejchovaní osli.“

„Co je to za řeči?“ rozkřikla se na ni Sabiha. „Přirovnávat lidi ke zvířatům! To jsi manželka diplomata? To si nevidíš do pusy?“

„Ona se snad zbláznila. Co křičí?“ ohradila se Necla. Ostatní ženy kolem stolu měly oči plné slz.

„Tahle válka nám pěkně zabrnkala na nervy, děvčata. Všechno nás rozčilí,“ snažila se to přejít hostitelka. Večer cestou domů se Sabiha za svůj nemístný výstup styděla. Ano, má pocuchané nervy. Ty hrůzné zprávy v novinách, které se na ni valí, sotva ráno otevře oči, nacistická bouře běsnící v Evropě... Okupovaná města... Lidé na útěku... Francie... Ach, ne!

Sabiha vztáhla ruku, aby si utrhla hyacint visící přes plot zahrady. Vtom se zarazila. Přišlo jí ho líto. Così se jí zadržlo v hrdle, do očí jí vhrkly slzy, nevěděla proč. Se svíravým pocitem v srdci zahrnula do ulice k jejich domu. Za chvíli se setmí a nastane tísnivý večer po dalším tísnivém dni. Macit nejspíš zase přijde pozdě. Hülya bude u večere zase klást otázku za otázkou, proč, jak, čím... Anglická chůva začne mluvit o válce. Z Ankary už jí nic nezbylo. Zhola nic... Život je šedý, jednotvárný, nudný!

Macit se snažil otevírat dveře jejich bytu co nejopatrněji. Nechtěl svou ženu probudit, pokud už spí. I do ložnice vklouzl po špičkách. Sabiha nespala. Ležela s vlasy rozprostřenými na polštáři a dívala se na manžela. Dokonce i v mdlém světle noční lampičky odrážejícím se od růžového stínítka bylo vidět, že má napuchlé a zarudlé oči.

„Co se stalo?“ zeptal se Macit. „Tys plakala?“

„Jsem strašně rozčilená,“ odpověděla Sabiha a posadila se na posteli. „Večerní poštou přišel dopis. Listonoš ho nechal na rohožce. Všimla jsem si ho, když jsem dávala za dveře odpadky... Přečti si ho.“

„Od koho je? Od tvé matky? Otec je nemocný?“

„Není z Istanbulu, Macite... Je od Selvy.“

„Ach táák!“

„Mám strach, Macite. Musíme něco dělat. Musíme ji sem dostat. Takhle už to dál nejde... Matka se dříve nebo později doví, co se ve Francii děje. Zasáhne ji to. Tentokrát ji to opravdu zasáhne.“

Macit vzal dopis, který mu podávala, a ve slabém světle se ho pokoušel číst.

„Selva sem nepojede bez Rafa,“ řekl. „A Rafo se jen tak snadno nevrátí.“

„Ale to nejde. Selva musí myslet na matku. Když jsem si dopis přečetla, objednala jsem si mezinárodní hovor. Kdoví kdy dostanu spojení, možná bys jí měl zítra zavolat...“

„Cos to udělala, Sabiho? Kolikrát jsem tě prosil, abys z domova nevolala.“

„Takhle pozdě už jsem nemohla jít volat jinam. Musím se sestrou mluvit, Macite. Musím ji přesvědčit, než bude pozdě.“

„Jdu ten hovor zrušit,“ řekl Macit a vyběhl k telefonu.

„To nemůžeš. Je to moje sestra. Nechápeš?“

Macit se vrátil do ložnice. „Já jsem pracovník ministerstva zahraničí, Sabiho. Němci jsou na našich hranicích, válka nám klepe na dveře a ty si jen tak objednáš hovor do Francie. Chceš mě přivést do maléru?“

„Já už mám toho tvého ministerstva zahraničí až po krk. Mám pocit, jako by mě pořád někdo sledoval.“

„Brzy končí škola. Jakmile začnou prázdniny, sebereš Hülyu a pojedesho do Istanbulu,“ prohlásil Macit. „Ale nevím, zda bude mít tvůj otec takové pochopení pro tvoji sestru jako já.“ Sabiha slyšela, jak její muž na telefonu v hale na konci chodby vytáčí číslo a ruší objednaný hovor do Francie. Tiše se rozplakala.

Macit zrušil hovor a vyšel na balkon. Zapálil si cigaretu a zahleděl se na tmavomodrou oblohu. Bylo příjemně. Vždycky měl rád svěží ankarské večery po horkých letních dnech, ale tentokrát se trásl chladem. Poprvé pocítil neklid. Cítil mrazení v zádech, zimomřivě se objímal pažemi. Nebylo to jen kvůli nočnímu chladu. Prožívali nebezpečné dny, kdy všem, kdo si uvědomovali, co je v sázce, hrůzou vstávaly vlasy na hlavě. Obyčejní lidé ani jeho žena se svými vrtochy neměli tušení, že země stojí na okraji propasti. Každý si večer pustil rádio, zanađával si na stoupající ceny a černý trh, vlezl pod

duchnu a usnul. Nikdo nevěděl, co se děje. Lidé si neuvědomovali rozsah katastrofy, kterou by znamenal vstup Turecka do války, ať už na straně Německa, nebo Spojenců. Nemohli vědět, po jak ostré hraně se pohybuje prezident İnönü spolu s pracovníky ministerstva zahraničí. Vláda dělala, co bylo v jejích silách, aby nevyvolávala paniku a nepřivedla už tak strádající národ do ještě větších nesnází. Co je však lepší? Nalít lidem čistého vína a postavit se ke skutečnosti čelem, nebo se chovat jako otec, který se snaží chránit své děti a tají před nimi špatné zprávy? Macit nevěděl.

Ale není to tak dlouho, jen pár měsíců, co Turecko málem sklouzlo do válečné propasti. Válečná propast. Hnusná válečná propast! Macit skoro vysál oharek cigarety a odhodil ho do tmy. Skomírající oharek bez zajiskření zmizel v temnotě. Přesně jak mu to vyprávěl jeho otec, válečný hrdina... Noční záblesky výstřelů! Jeden, dva, tři, pět, deset záblesků... Střelba... Trupy s utrženými rukama, nohama, trupy bez hlavy, mrtvolky... Zavšivení, hladoví, ubozí lidé... Raněná, vychrtlá zvířata, podvyživení, bledí sirotci, ženy nepodobné lidem, muži bez peněz, práce, domova, zdraví i naděje...

Pamatoval si, jak se jeho na kost vyhublý otec, zavšivený, plný jizev a boláků, v rozedraném vojenském plášti objevil jednou k poledni u vrátek jejich domu a zhroutil se u zavražovačího bazénku. Pamatoval si to přesně, nebo jen matně? Nebo si to takhle jen představoval? Nebyl si jistý, ale na ten výjev nikdy nemohl zapomenout. Zahradník chtěl svého pána vyhodit, že je to žebrák. Teprve za nějakou dobu pochopili, o koho jde. Místo silného, rozložitého, hovorného pana Ruhiho se vrátila duševně nemocná, na pravou nohu napadající troska. Vyprázdněný člověk, kostlivec! Takové jsou války, vítězství se dosahuje u stolu, nikoliv na bojišti. Pokud se on, Macit, vrací domů až

k ránu, pak je to proto, aby podruhé do takové pasti nespadli. Jenže to těm utrápeným ženám vykládej!

Najednou zjistil, že už mu není chladno. Klesl do proutěného křesla na balkoně a ponořil se do vzpomínek.

Macit se podílel na smlouvě, kterou podepsali s Anglií a Francií v roce 1939. Podle této smlouvy měli Francouzi a Angličané co nejdřív dodat turecké armádě potřebnou výzbroj. Turecko pak mělo po celou válku dodávat Francii chromovou rudu. Smlouvu jel do Francie podepsat osobně ministr zahraničí Numan Menemencioglu. Macit byl členem jeho doprovodu. I když jeli do Paříže s velkými nadějemi, nepodařilo se jim získat všechno, co chtěli. Menemencioglu trval na dodávkách chromu do konce války, ale protistrana souhlasila jen se dvěma roky. Oni však peníze za chrom tolik potřebovali. Jako by to nestačilo, Angličané značně snížili množství zbraní, tanků a protiletadlových děl, které Turecko požadovalo.

Jen si to představte... Turecká armáda potřebovala sto jedenáct milionů kusů munice, šest tisíc pět set samopalů. Angličané slíbili dva miliony nábojů a dvě stě samopalů. Přitom věděli, že zachvátí-li válečný požár Balkán, dojde-li k útoku na Řecko nebo Bulharsko, budou chtít, aby je právě Turecko krylo a Němce zastavilo. Čím měli Turci Němce zastavit? Jedině když člověk brání svou vlast, pustí se do nepřítele vlastníma rukama, postaví se mu vlastním tělem. Budou snad Turci umírat za Angličany, kteří proti nim v první světové válce podněcovali Araby, usilovali o Mosul a Kirkúk...? Nebo snad za Evropany, kteří kvůli svým zájmům vytvořili státy pro nevzdělané, primitivní kmeny Blízkého východu? Jen ať si poradí sami... Ať se rdousí navzájem, ať pojdou, říkal si v duchu Macit. Měli se snad kvůli nim zaplést do téhle války, stejně jako to udělali v té

předchozí? Velmoci se spolu perou a jejich země to vždycky z nějakých důvodů odnáší!

Macita rozčilovalo, že se jim nepodařilo získat, co chtěli, ale ministra trápilo něco jiného. Na zpáteční cestě řekl při večeri svému doprovodu: „Přátelé! Je mi jasné, že Angličané nemají dost zbraní a Francouzi je nemají vůbec. Ne že by nám je tedy dodávat nechtěli, oni nemohou... V Paříži jsem se o tom přesvědčil. Vyvolalo to ve mně řadu otázek, mám obavy, zda zvítězí. Neudělalo Turecko chybu, když s nimi podepsalo smlouvy?“

Kdo vyhraje válku, na jakou stranu se má Turecko přidat, o tom už se dohadovali celý rok. Nakonec se rozhodli podporovat Anglii a Francii a věřili, že udělali správně... Až do té doby, než při této cestě zjistili, jak jsou na tom s výzbrojí! Pomalu se začalo ukazovat, že se nepustili do tance s tím pravým...

A nejen to. Sice se z Paříže do Ankary nevraceli s úplně prázdnými rukama, ale stále s méně než polovinou toho, co požadovali. Byli rozmrzelí a plní obav.

Jak Macit slíbil Sabize, udělal si poslední večer v Paříži po zasedání čas na setkání se Selvou.

„Jdu za příbuznými, kteří tady žijí,“ řekl svým kolegům. Ti se ze zdvořilosti neptali, o koho jde.

Selva přišla na schůzku, kterou Macit domluvil v Café Flore, aby příliš nebila do očí, obtěžkaná dárky pro sestru, matku i neteř. Vrhla se Macitovi kolem krku a políbila ho na obě tváře. Zářila štěstím, že vidí někoho z domova. Chtěla do nejmenších podrobností vědět, co všichni dělají, jak se mají. Váže ještě Sabiha Hülye do vlasů tu velikánskou taftovou stuhu? Zve na páteční partičky bridže pořád ty stejné přátele? Kdo jsou Sabiziny partnerky při hře? Některé sestřiny přítelkyně Selva dobře znala, protože nějakou dobu bydlela v Ankaře. Zazímovala matka letní byt na konci září, nebo odjela, hned jak se

ochladilo? Vypptávala se na všechno a na každého. Ptala se podrobně i na otce, i když se spolu rozešli ve zlém.

„Tohle všechno s sebou vzít nemohu, Selvo,“ řekl Macit poněkud nesvůj při pohledu na hromadu balíčků, které švagrová sotva srovnala na židli. „Mám jenom malý kufrík.“

„Vždyť já už, švagře, nebudu mít jinou možnost poslat domů nějaké dárky. Prosím vás, vezměte to. Půjdu vám hned k Lafayettovi koupit další kufr.“

„Tak počkat! Co si kolegové pomyslí? Jsme tady služebně. Řeknou si, že Macitovi se nákupy pro sebe a pro manželku ani nevešly do kufru a musel si koupit ještě jeden.“

„Tak si vezměte aspoň tyhle levandulové parfémy pro moji matku a pro sestru. A také je tu čokoláda pro Hülyu...“

„Musela jsi to shánět. A také to stálo spoustu peněz, že?“

Když si vypovídali všechno o rodině, neměli si najednou co říct. V tu chvíli si Macit všiml, že jeho švagrová vypadá unaveně a má fialové kruhy pod očima. V posledních paprscích večerního slunce se mladá žena zdála pobledlá a vyčerpaná. Měla na sobě kabát barvy nezralých mandlí, který Macit dobře znal. Takže si v takovém městě jako Paříž ani nemohla nic koupit, dokonce pořád nosí starý kabát. Rozmazlená dcerka Fazıla Reşata Paşi, která vyrůstala jako v bavlnce...